

תלמוד. חיי העובר במעי אמו (מס' נדה לא/א)

תנו רבנן: שלשה חדשים הראשונים - ולד דר במדור התחתון, אמצעיים - ולד דר במדור האמצעי, אחרונים - ולד דר במדור העליון.¹

וכיון שהגיע זמנו לצאת - מתהפך ויוצא², וזהו חבלי אשה. והיינו דתנן: חבלי של נקבה מרובין משל זכר.

ואמר רבי אלעזר: מאי קרא? מה מקור העניין 'שלשה חדשים הראשונים' - ולד דר במדור התחתון? (תהל' קלט 15): אָשֶׁר עָשִׂיתִי בְּסֶתֶר, רָקִמְתִּי בְּתַחְתִּיּוֹת אֶרֶץ, דִּרְתִּי לֹא נֹאמֶר, אֲלֵא רָקִמְתִּי רִשְׁי: רָקִמְתִּי - היינו יצירה ראשונה וכתוב בְּתַחְתִּיּוֹת דהיינו מדור תחתון.

מאי שנא חבלי נקבה מרובין משל זכר? שאלה: מדוע דווקא חבלי נקבה מרובים משל זכר? זה בא כדרך תשמישו וזה בא כדרך תשמישו, זו - הופכת פניה, וזה - אין הופך פניו תשובה (רש"י): האיש פניו למטה, כן זכר נולד פניו למטה. ונקבה, פניה למעלה: הילכך, נקבה צריכה להתהפך, דהא כשהיא במעי אמה, פניה למטה. כדאמרין לעיל [ראשו לו בין ברכיו], אבל זכר אין צריך להתהפך.

תנו רבנן: שלשה חדשים הראשונים - תשמיש קשה לאשה וגם קשה לולד, אמצעיים - קשה לאשה ויפה לולד, אחרונים - יפה לאשה ויפה לולד, שמתוך כך נמצא הולד מלובן ומזורז מוצלח במיוחד.

תנא: המשמש מטתו ליום תשעים כאילו שופך דמים. מנא ידע? איך יידע מתי התחיל ההיריון? אלא אמר אביי: משמש והולך משמש כדרכו, ו-(תהל' קטז 7): שְׁמֵר פְּתָאִים ה'.

¹ ישנה הקבלה מעניינת לגינקולוגיה המודרנית: חז"ל אינם מתארים שלושה 'חדרים' אנטומיים נפרדים ברחם. ברחם אין שלושה מדורים כאלה. הנקודה היא התנועה כלפי מעלה במהלך ההיריון.

שלושת החודשים הראשונים - 'מדור התחתון': בתחילת ההיריון הרחם כולו עדיין נמצא בעיקר בתוך האגן, בחלק התחתון של הבטן. בסביבות שבוע 12, הרחם הגדל מתחיל לצאת מן האגן ולעלות לחלל הבטן. בחודשים האמצעיים: קרקעית הרחם הולכת ועולה. בערך בשבוע 20, היא מגיעה לגובה הטבור.

בחודשים האחרונים: הרחם והעובר תופסים מקום גבוה מאוד בחלל הבטן. לקראת שבוע 36 קרקעית הרחם יכולה להגיע סמוך לעצם החזה התחתונה.

אפשר להבין את לשון חז"ל: תחתון - אמצעי - עליון, כתיאור תצפיתי של מה שנראה מבחוץ: ככל שההיריון מתקדם, מסת ההיריון עולה מן האגן כלפי מעלה.

מבחינה רפואית, אין לומר שהעובר עצמו עובר בשלושה 'מדורים' בתוך הרחם. חלל הרחם גדל כולו ומשנה את גודלו ומיקומו, והעובר נמצא בתוכו כל הזמן.

² במהלך רוב ההיריון העובר משנה תנוחות פעמים רבות. אבל לקראת סוף ההיריון רוב העוברים מסתדרים במצג ראש - כלומר הראש כלפי מטה, לכיוון תעלת הלידה. לפי American College of Obstetricians and Gynecologists ACOG, בשבועות 36-37 רוב העוברים כבר מסתובבים לתנוחה שבה הראש למטה.

הלכה. רמב"ם, הלכות שבת

י, יד: העושה נקב כל שהוא בלול של תרנגולים כדי שיכנס להן האורה, חייב משום בונה חלון, המחזיר דלת של בור ושל דות בור שדפנותיו בנויות אבנים ושל יציע מרפסת, חייב משום בונה.

י, טו: הסותר כל שהוא חייב, והוא שישתור על מנת לבנות כמו במשכן, פרקו כדי לבנות מחדש. אבל אם סתר דרך השחתה, פטור. הסותר אהל קבוע או שפך עץ תקוע, הרי זה תולדת סותר וחייב, והוא שיתכוין לתקן.

י, טז: המכה בפטיש הכאה אחת, חייב משום גמר מלאכה. וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה, הרי זה תולדת מכה בפטיש, וחייב.

כיצד? המנפח בכלי זכוכית, והצר בכלי צורה אפילו מקצת הצורה (מס' שבת עה/ב), והמגרד משייף (או המגרר, לפסל) כל שהוא, והעושה נקב כל שהוא, בין בעץ בין בבנין, בין במתכת, בין בכלים, הרי זה תולדת מכה בפטיש, וחייב. וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא, אין חייבין על עשייתו. משום מכה בפטיש, אבל חייב משום בונה.

מוסר. שערי תשובה לרבינו יונה, שער ג.

קפא [החלק הרביעי של שקרנים]. המשקר בספור הדברים אשר שמע ומחליף קצתם במתכוין, ואין לו תועלת בשקריו, ולא הפסד לזולתו, אבל כה משפטו מאהבתו כך התנהגותו להעדיף את השקר על האמת (תהל' נב 5): שֶׁקֶר מַדְבֵּר צֶדֶק סָלָה, ופעמים שהוא בודה מלבו ספור הדברים כולו.

והאיש הזה יקל ענשו מצד אחד, על כי אין הפסד לאיש בשקריו ופחזותו, אבל גדול מאד ענשו בעז פניו ואהבת השקר, ויכבד עונו, כי יאהבהו לבלי תועלת.

ואמר שלמה עליו השלום (משלי ו 19): יָפִיחַ מַדְבֵּר כְּזָבִים עַד שֶׁקֶר. פירוש: אם תראה אדם אשר יפיח כזבים בשיחתו וספור דבריו, תדע כי תביאהו המדה הזאת להעיד שקר באחיו ו-(דברים יט 16): לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה, אחרי אהבתו השקר.

וזה החלק מידה זו התירוהו חז"ל לקיים מצות ודרישת טובה ושלום מותר לשקר מפני השלום. ואמרו (מס' כתובות יז/א): כי מותר לשבח הכלה לפני החתן ולאמר שהיא נאה וחסודה, אף על פי שאינו כן. ואמרו (מס' יבמות סה/ב): מותר לשנות בדברי שלום, שנאמר (בראשית נ 16-17): אָבִיךָ צִוָּה לְפָנֶי מוֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אָנָּה שָׂא נָא פָּשַׁע אֲחִיד.

ויש אנשים יחליפו מקצת הדברים אשר שמעו בבלי דעת, כי לא ישיתו לבם לחקור בעת שמעם, גם זאת מדה רעה.

ואמר שלמה ע"ה (משלי כא 28): וְאִישׁ שׁוֹמֵעַ, לִנְצַח יִדְבֵּר. פירוש: נניח איש נותן לב לשמוע ולהאזין על תכונת הדברים אשר ידברו באזניו, למען יספר אותם על נכון, ולא ימצא בפיו לשון תרמית, לִנְצַח יִדְבֵּר, כי יאהבו בני אדם לשמוע דבריו, ולא יאמרו לו לעולם: (ש"ב יט 30): לָמָּה תִּדְבֹּר עוֹד דְּבָרֶיךָ? אוהבים לשמוע את האנשים דוברי אמת ולא מפסיקים אותם.